

Seija Ridellille narratologiasta ja vähän retoriikastakin

Mitätöidessään tämän lehden numerossa 3/90 Pertti Julkusen näkemystä narratologiasta Seija Ridell muistaa minuakin. Hänen kolmesta huomautuksestaan ensimmäinen on täysin asiaton ja kaksi muuta muutoin vain ongelmallisia.

1) Ymmärrän muka narratologian journalistisia tuotteita, esim. uutisia, luonnehtivaksi ominaisuudeksi. Viitteenä esitetään sivu 81 kirjastani Journalistiikan perusteet, Johdatusta tiedotusoppiin 2. Käytän siinä sanontaa ”journalismin narratologia” samalla tavoin kuin joku toinen tiedotustutkija puhuu esim. ”uutisen sosiologias-ta” ilman että me kumpikaan viittaamme tutkimuskoh-teemme ominaisuuksiin, me vain konstruoimme sanaparin jossa yhdistetään kohde ja se tieteenala, jonka avulla kohdetta lähestymme. Niin ikään käytän tuolla sivulla sanontaa ”suurten juttujen narratologia”, joka on lyhyempi tapa sanoa asia joka kovin pikkutarkasti artikuloituna olisi: suurten juttujen ne ominaisuudet joita luontevasti voidaan tutkia narratologian avulla. Tällaiset lyhennysilmaisut ovat puheessamme ja kirjoituksessamme jokapäiväisiä. Olen nyt jälkikäteen tarkistanut kielenkäyttöni moitteettomuuden tältä osin Kielitoimistol-ta.

2) Puhun juttutyyppeiden geneerisistä eroista niiden narratologisina eroina (emt., 82). Niin puhunkin. Journalististen juttutyyppeiden erikoisluonne näet vaihtelee suuresti ja siksi kohdeherkän narratologian sekä minusta tulee ottaa että sen myös on tapana ottaa tuo vaihtelu huomioon. Sama narratologian muotti ei sovi yhtä lailla esim. uutiseen kuin reportaasiin. Mistä olen havainnut mikä narratologiassa on tapana? Mm. Ridellin omista teksteistä, joissa hän ansiokkaasti on keskittynyt uutisten ja vain uutisten narratologiaan.

3) Rinnastan journalismin retoriikan ja narratologian toisiinsa (emt., 83, 85). En noilta sivuilta löydä selvää merkkiä rinnastamisesta, mutta en ajatusta torjukaan. Jos retoriikka ymmärretään väljästi – niin kuin minusta on järkevää – taidoksi vaikuttaa ihmisiin, silloin narratologia tutkii esim. journalistisia juttutyyppejä mm. siitä näkökulmasta, minkälaisin keinoin ne pyritään saamaan puhutteleviksi (Ridellin oma, hyvä termi). Läheltä liippaa.

Lopuksi: en voi uskoa Ridellin tarkoittavan että narratologia olisi valmis, suljettu kokonaisuus jota ainakaan

’ulkopuolinen’ – itsehän en ole narratologi – ei saisi lähestyä muutoin kuin referoivassa ja uusintavassa mielessä.

Pertti Hemánus

Sä sumu pyyhi silmistämme pois

Tiedotustutkimuksen 3/90 pääkirjoitus herätti vihjailevassa epämääräisyydessään joukon kysymyksiä. Toki ymmärrämme, ettei pääkirjoituksen luonteeseen kuulu asioiden sen seikkaperäisempi ruotiminen. Silti jotemme jäisi ikävästi ymmällemme, odotamme arvoisalta Päätoimittajalta *täsmällistä* vastausta *jokaiseen* seuraavista kysymyksistä.

1. Keitä ovat tiedotusopin narratologit? Entä ”narratologian dogmaatikot”? Nimet pöytään. Pöytään myös dogmaatikon kriteerit.

2. Ketkä ovat antaneet ymmärtää ja missä, ettei narratologiaa ole ”lupa arvostella”? Tarkka dokumentaatio julki!

3. Mitä tarkoittaa väite, että ”narratologit kirjoittavat (...) jatkuvasti realismista”? Ketkä kirjoittavat ja missä yhteyksissä? Odotamme *maksimaalista* evidenssiä asiasta.

4. Ketkä ns. narratologit ovat sanoneet erittelevänsä ”niitä tapoja, joilla (...) journalismissa pyritään luomaan *realismin vaikutelma*”? Nimet tiskiini. Tiskiini myös tiedot siitä, missä he näin ovat sanoneet.

5. Jos asia ”lankeaa heidän tieteesä ulkopuolelle”, miksi ns. narratologeilla pitäisi olla sanottavaa siitä, ”miten aito realistinen representaatio olisi konstruoitavissa”?

6. Onko Päätoimittaja siinä uskossa, että ns. narratologit kiistävät todellisuuden olemassaolon? Jos on, mihin usko perustuu? Lähteet julki.

7. Ketkä ns. narratologeista ”ovat saaneet realismin huonoon huutoon ja tehneet realisteista tyypillisiä toisinajattelijoita”? Miten näin on päässyt käymään? Nimet ja lähteet esiin. Pöytään tarkka dokumentaatio myös konnankoukussa käytetyistä metkuista.

Päätoimittaja on oikealla asialla edellyttäessään, että henkilön – ”olkoon vaikkapa lehtemme avustaja” (ku-

ka – se onko salaisuus?) – joka viljelee käsitettä ”naivi realismi”, pitäisi täsmentää termsinä. Samaa edellyttämme Päätoimittajalta nyt.

Älähdimmekö aiheetta?

S. Ridell

V. Pietilä

Selvennykseksi pääkirjoituksen sitaattiin

Pertti Hemánus suvaitsee Tiedotustutkimuksen 3/90 pääkirjoituksessa siteerata allekirjoittaneelta yhden lauseen: ”Todella radikaalisti tähänastisesta poikkeavan todellisuuden kuvittelemisen ei onnistu – se nähdään tieteiskirjojen rajoittuneista utopioista” (Tiedotustutkimus 2/90, s. 87). Kontekstistaan irrotettuna sitaatti on valjastettu palvelemaan ties mitä viestinnällisiä tarkoituksia. Niinpä lienee paikallaan palauttaa mieliin min-käläisessä asiakokonaisuudessa lause kirjoituksessani esitettiin.

Kyseessä on antropomorfismikritiikin tyyppinen ajatus, joka koskee sitä, että subjekti on omien historiallisesti kehkeytyneitten rakenteidensa vuoksi kykenemätön käsittämään (tulkitsemaan, ymmärtämään) maailmaa muulla tavoin kuin mitä nuo rakenteet edellyttävät. Näin sci-fi-tekstitkin kuvaavat sitä, millaisia yhteiskunnallisia käytänteitä ja ymmärtämisen institutionaalisia rakenteita kussakin yhteiskunnallis-historiallisessa kontekstissa vallitsee. Tekstit kuvaavat miten maailma tuoloin itsestään selvästi käsitettiin ja myös sitä missä määrin vallitsevat ymmärryksen rakenteet sallivat jonkin uuden kuvittelemista. Esimerkiksi Isaac Asimov antaa säätiötrilogiassaan ymmärtää, että 12000 vuoden kuluttua (sic!) linnunradan keskeisissä maailmoissa luetaan paperille painettuja, aglosaksisia, sensaatioilla mässäileviä sanomalehtiä.

Hemánuksen mainitsemassa kohdassa käsitellään Heideggerin käsitteitä eksistenssi ja Dasein. Näistä ensin mainittu viittaa subjektin menneisyydessä tapahtuneisiin olemistapojen valikoitumisiin, jotka yhä nykyisyydessäkin vaikuttavat subjektiviteettia määräävästi. Menneisyyden valinnat/valikoitumiset asettavat ehtoja tuleville valinnoille ja siten avaavat sen tulevaisuuden,

joka kullakin on mahdollisuuksien maailmana valittavissaan. Tähän mahdollisuuksia avaavaan puoleen viittaa Daseinin käsite. Tämä sama asetelma pätee myös kognitiivisesti. Ymmärtämisen mahdollistavat rakenteet ovat yhteiskunnan historiallisissa vaiheissa kehittyneitä työkaluja, joiden alkuperä on niitä käyttäviltä subjekteilta jo häipynyt tietymättömiin. Nämä ymmärtämisen kultoisetkin rakenteet ovat se pohja, jonka perustalta tulevaisuuden vaihtoehtoja yritetään kuvitella. Ymmärtämisen rakenteet avaavat maailman horisonttina, mahdollisuuksina nähtäväksemme. Ja nämä näköalat pyrkivät siis pääsääntöisesti olemaan vallitsevan kulttuurin rajoittamia, määräämiä, tuottamia.

Erkki Karvonen

dokumentti

Hemánus Vanhasesta

Määrätyinä tarkastamaan yht.kand. *Hannu Vanhasen* lisenssiaatintyöksi tarkoittama tutkielma *Kuoleman kuvat* (151 s.) esitän siitä lausuntonani Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan tiedekuntaneuvostolle kunnioittavasti seuraavaa.

1. Tutkielman tavoitteet, sisältö ja luonne

Vanhanen esittää tutkielmansa kolmeksi keskeiseksi tavoitteeksi seuraavat: 1) tarkastella kuvan ja tekstin (sanan) suhteen historiallis-filosofista kehitystä viestinnässä, 2) pohtia valokuvateoreettisesti valokuvan ja valokuvaajan suhdetta kuolemaan sekä 3) selvittää empiirisesä analysissä katastrofietetiikan ideologiaa eli sitä, kuinka kuoleman kuvat representoituvat kuvajournalismissa (tiivistelmä, s. 1).

Vanhanen ymmärtää kuvajournalismin laajana generänä, laajempänä ilmiönä kuin valokuva on; myös hieroglyfit ja kalligrafia ovat kuvajournalismia siinä mielessä, että ne ovat kuvan ja tekstin synteisiä, joka on yksi tapa määritellä kuvajournalismi.